

TARİH 9

ARİF ÖZBEYLİ

www.tarihegitimcisi.com

Başlarken

- Yaklaşık iki bin yıl önce Avrupa'nın siyasi haritası günümüzden çok farklıydı. Günümüz Avrupası'nın etnik yapısını oluşturan ve siyasi yapısını şekillendiren en önemli gelişme Kavimler Göçü'dür. Bu toplu göç hareketi sonucunda Büyük Roma İmparatorluğu parçalanmış ve yaklaşık bin yıl sürecek olan Orta Çağ başlamıştır. Eski Çağ'da kurulan devletler, Orta Çağ boyunca geniş alanlara hükmederek büyük imparatorlukların doğuşuna zemin hazırlamıştır. Günümüzde nasıl ki ticari ürünlerin ve yeni bilgilerin farklı coğrafyalara taşınması o bölgelerdeki devletlerin gelişimini etkiliyorsa geçmişte de bu işlevi ticaret yolları üstlenmiştir. Tarih boyunca farklı diller, kültürler, inançlar ve fikirler; kitlesel göçlerle, ticaret yollarıyla ve devletler arası mücadelelerle yayılarak birbirini etkilemiştir. Medeniyetler de bu etkilenmiş ve yeni medeniyetlerin oluşmasına kaynaklık etmiştir.

Fransız sanatçı Ferdinand Victor Eugène Delacroix (Ferdinand Viktor Yuujin Delakrua) tarafından yapılan freskten bir kesit, Bourbon (Borbın) Sarayı, Paris / Fransa

Bu freskte Hun Kağanı Attila, beyaz bir at üstünde ve üzerindeki kurt postuyla resmedilmiştir.

3.1 ORTA ÇAĞ'DAKİ KİTLESEL GÖÇLER

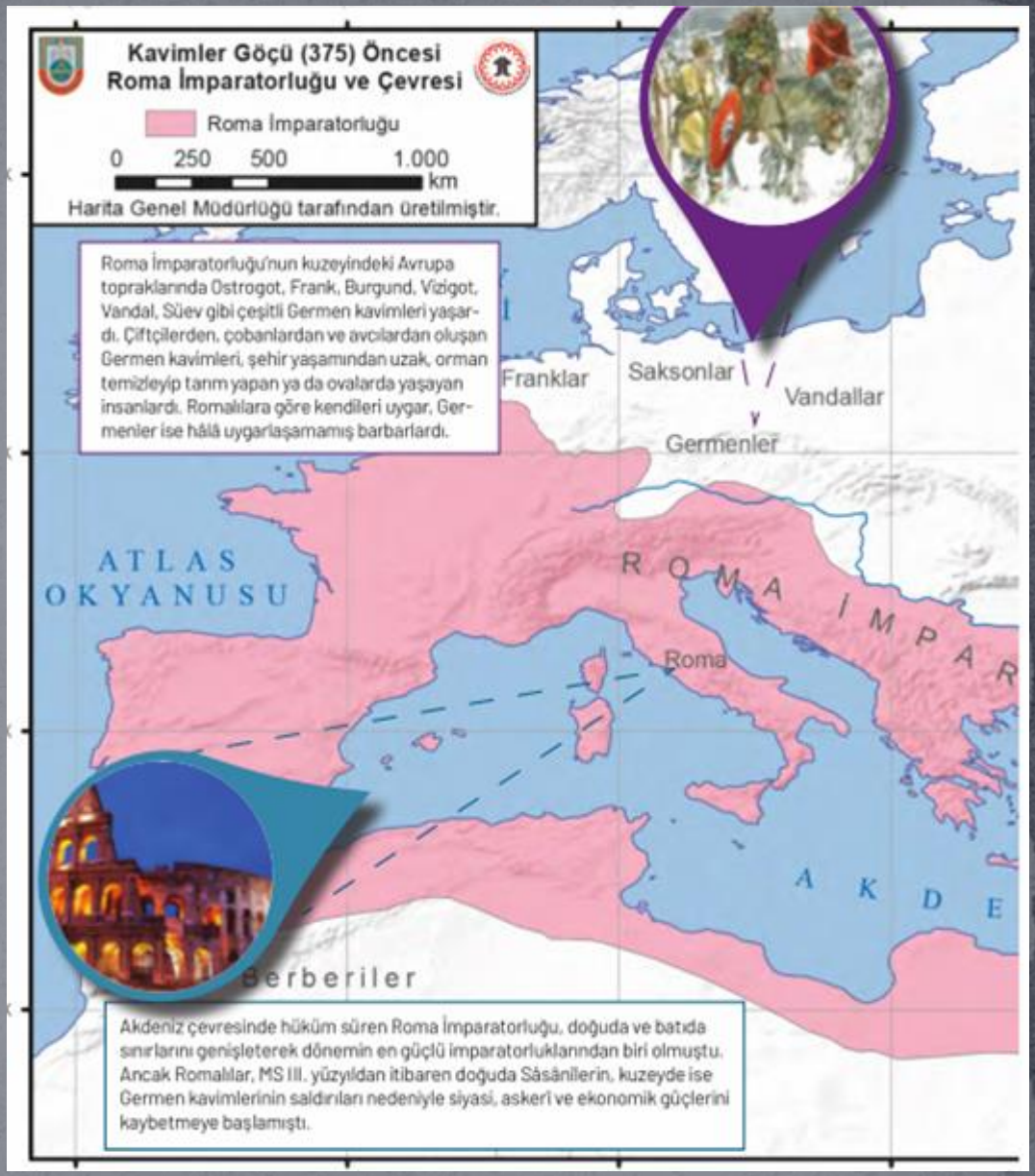
Araştırmacılar, Büyük Macar Ovası'nda V. yüzyılda gömülmüş insanlar üzerinde yapılan analizlerin sonuçlarını Türkistan'da yaşayan insanlara ait verilerle karşılaştırmış ve Türkistan'dan göç eden Hunlar hakkında ilginç bilgilere ulaşmıştır. Araştırmalar sonucunda, karşı karşıya gelen iki medeniyetin sadece savaşmadığı aynı zamanda kültür etkileşiminde bulunduğu fark edilmiştir.

www.tariheglencesi.com

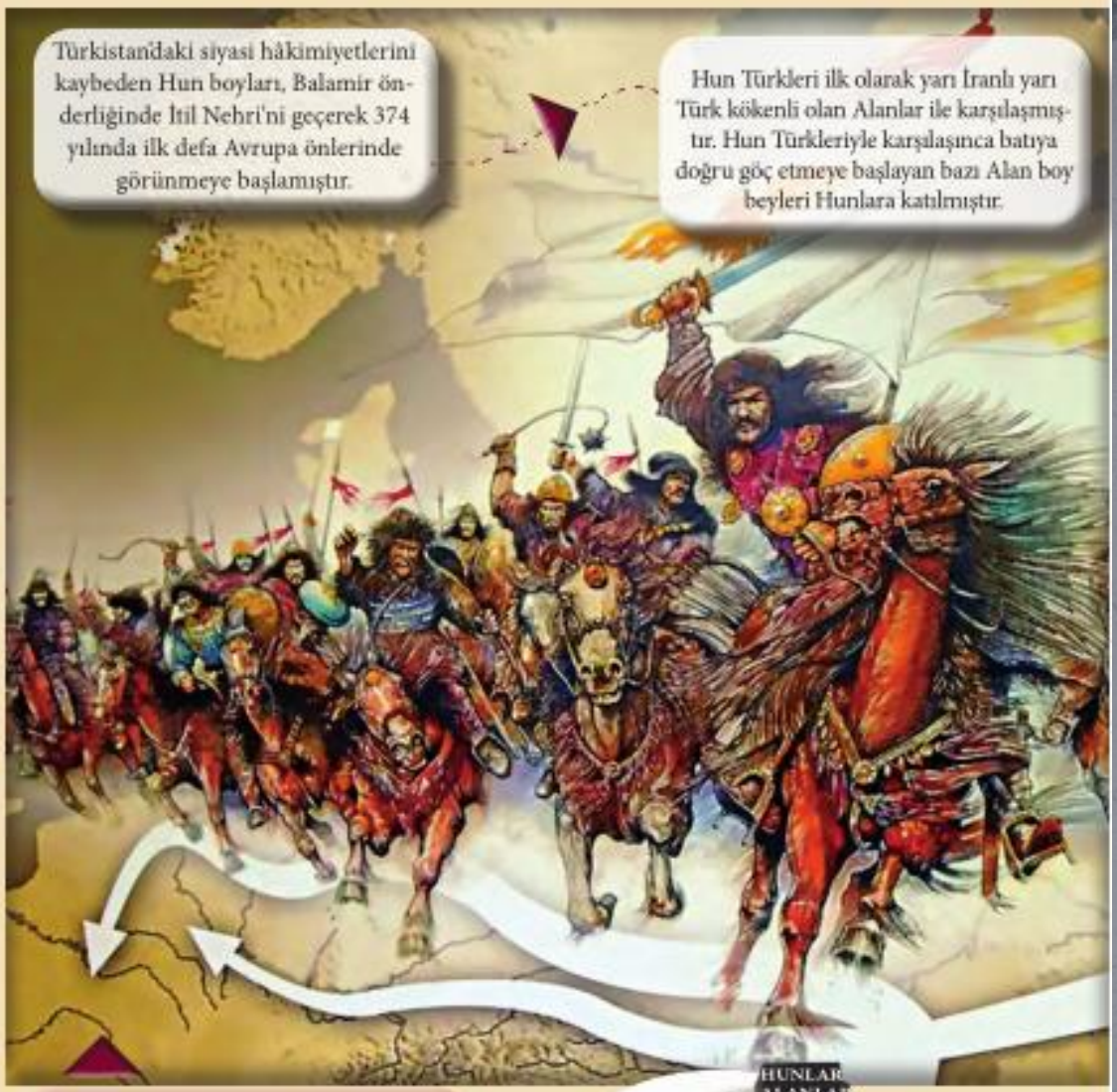
Cambridge (Kembriç) Üniversitesi öğretim üyesi Susanne Hakenbeck (Suzana Hakenbek), IB Times sitesine verdiği demeçte “Roma kaynakları, Hun kavimlerine karşı ön yargılı olduğu için tarihî metinler, Hunları şiddet yanlısı ve Roma uygarlığını tehdit eden istilacılar olarak tanımlıyor. Oysa bilimsel araştırmamız, Roma İmparatorluğu’nun sınırındaki sıradan insanların nasıl yaşadığını ve Hunların yaşamları boyunca o toplumları nasıl etkilediğini gösteren kanıtları içeriyor.” açıklamasını yapmıştır.

- Bir topluluğun yaşadığı bölgeyi ya da yurdunu terk ederek başka bir yere gitmesine veya çeşitli sebeplerle yer değiştirmesine göç adı verilir. Bir yer değiştirme hareketinin göç olarak nitelendirilmesi için belli sebeplerin olması ve mekân, zaman gibi unsurların bulunması gerekir. Sosyal bir olay olan göç, hayati ve ciddi sebeplere dayanır. Tarih boyunca hiçbir topluluk, sebepsiz yere yurdunu terk etmemiş ve sonu belli olmayan böyle bir maceraya kalkışmamıştır.

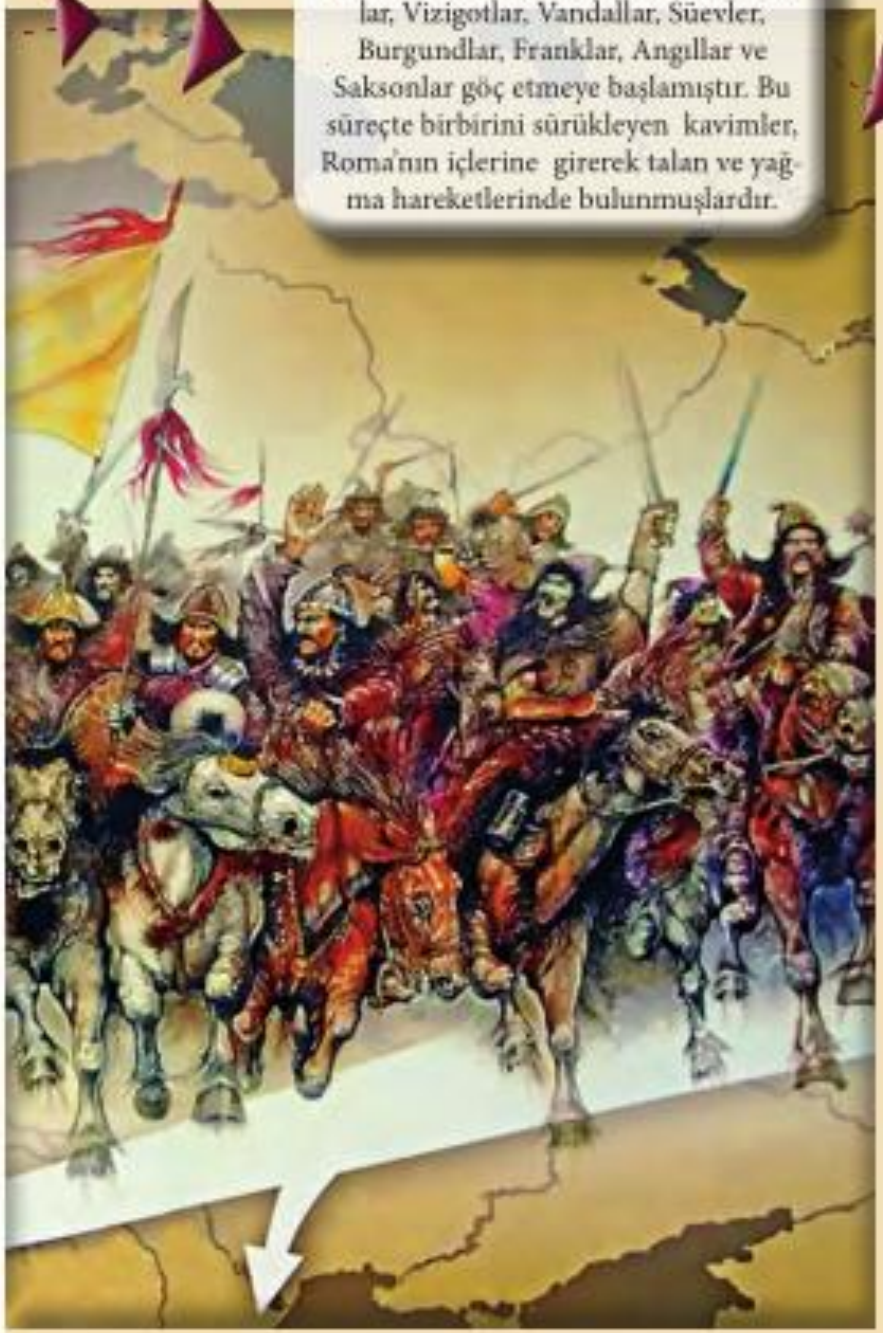
- Çünkü göç edilen hiçbir bölge, boş ve sahipsiz değildir. Eski çağlarda göç eden toplumlar, gittikleri yerlerdeki yerli topluluk veya devlete karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Nitekim bu mücadeleler hem toplum psikolojisi hem de ekonomik, siyasi, askerî buhranlara neden olmuştur.

Germen kavimleri, daha verimli topraklara ulaşmak için arayış içindedir. Bu arayışın diğer nedenleri iklim değişiklikleri, yiyecek ihtiyacı, nüfus artışı, yerel rekabetler ve iç çekişmelerdir. Germenlerin yeni yer arayışı, bir süre sonra göçebe atlıların akınlarının da etkisiyle hız kazanmıştır.
30°D
50°D
60°D
Finler
Baltlar
Slavlar
Volga/İtil
Türk topluluklarını tek çatı altında toplayan Asya Hun Devleti, önce Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmış; Doğu Hun Devleti de daha sonra Kuzey ve Güney olarak bölünmüştür. Hunların Türkistan'daki siyasi varlığının zayıflaması, diğer Türk topluluklarını da olumsuz etkilemiştir. Hunlar, MS III. yüzyılda kısmen zayıflamış olsalar da Türkistan'daki varlıklarını sürdürmüştür. Ancak bazı Hun boyları; Çin baskısı, veraset savaşları ve kuraklık yüzünden Avrupa'ya komşu sahalara, özellikle de Hazar Denizi çevresine yerleşmiştir.
HUNLAR
Ostrogotlar
Don
Dinyeper
Vizigotlar
Alanlar
Aral Gölü
Tuna
KARADENİZ
HAZAR DENİZİ
Konstantinopolis (İstanbul)
Tuz Gölü
Van Gölü
SÂSÂNÎ İMPARATORLUĞU
Fırat
Dicle
Nil
KIZILDENİZ
Sâsâniler, kendilerini Pers İmparatorluğu'nun vârisi olarak görmüşler ve Romalılardan Perslere ait toprakları iade etmelerini istemişlerdir. Bu nedenle Romalılar ve Sâsâniler arasında sınır ihlali iddiasıyla uzun süren çatışmalar yaşanmıştır.

Batı kaynaklarında Hunlara ait ilk tasvir "Haykırmaları arslanların kükremesini andırır. Küheylanları üzerinde ufukta bir fırtına gibi uçarlar. Ordularıyla bir tufan gibi kapladıkları bütün arz üzerinde dehşet uyandırmışlardır. Silahlarına karşı gelebilecek kimse mevcut değildir." şeklindedir.

Alanların harekete geçmesiyle Ostrogotlar, Vizigotlar, Vandallar, Süevler, Burgundlar, Franklar, Angıllar ve Saksonlar göç etmeye başlamıştır. Bu süreçte birbirini sürükleyen kavimler, Roma'nın içlerine girerek talan ve yağma hareketlerinde bulunmuşlardır.

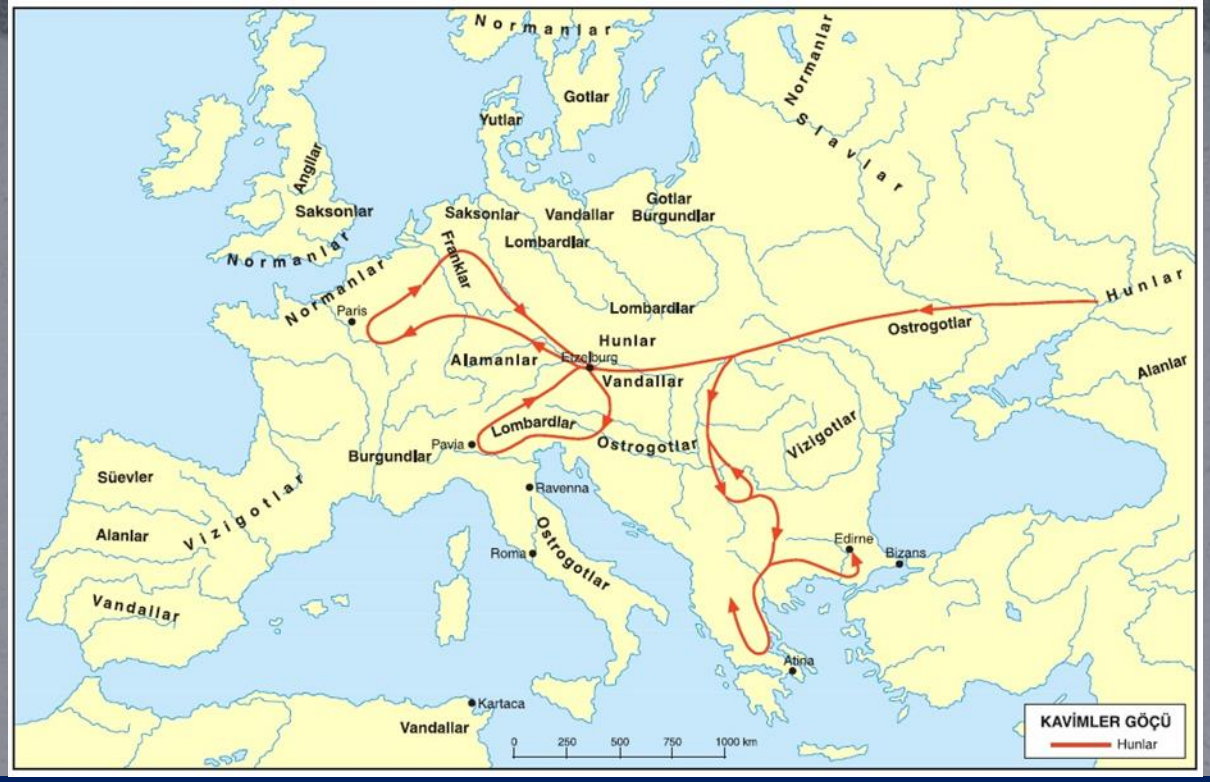
Göç hareketleriyle Rusya, Balkanlar, Baltık bölgesi ve Doğu Avrupa coğrafyasında dengeler değişmeye başlamıştır. Yaşanan Hun akınları Katalon Ovası Trakya, Sicilya, Sardinya ve Kuzey Afrika'ya olan göçleri artırmıştır.

Hunlar, 378'de Tuna'yı geçerek Trakya'ya kadar ulaşmıştır. İki koldan Roma topraklarında ilerleyen Hunların bir kolu Balkanlardan Trakya'ya ilerlerken diğer kolu Kafkaslardan Anadolu istikametine yönelmiştir.

Hun askeri gücünün etkisiyle başlayan, kavimlerin birbirlerini yurtlarından sürmesi ile devam eden ve Roma İmparatorluğu'nun kuzey eyaletlerini alt üst ederek İspanya'ya kadar uzanan bu göç dalgası, Avrupa'nın etnik çehresini değiştirmiştir.

- İnsanlar, tarih boyunca daha iyi şartlarda yaşamak için ana vatanlarından göç etmiştir. Yaşanan bu göçlerin en önemlilerinden birisi belki de mihenk taşı Kavimler Göçü'dür. Kavimler Göçü hem Avrupa'nın etnik yapısını oluşturması hem de Türklerin Avrupa'ya yenilikler getirmesi açısından büyük öneme sahiptir.

- Avrupalı tarihçiler tarafından Büyük Göç veya Kavimler Göçü olarak tanımlanan bu göç hareketi, yaklaşık sekiz yüzyılı kapsayan bir sürecin parçası olarak kabul edilmiştir. Avcılık, besicilik ve çiftçilikle geçinen Germen kavimleri, ilkel ekonomik koşullar ve nüfus artışı nedeniyle zor dönemler yaşamıştır. Germen kavimlerini harekete geçiren güç ise Asya'dan Avrupa'ya göç eden Hunlar olmuştur .

www.tariheglencesi.com

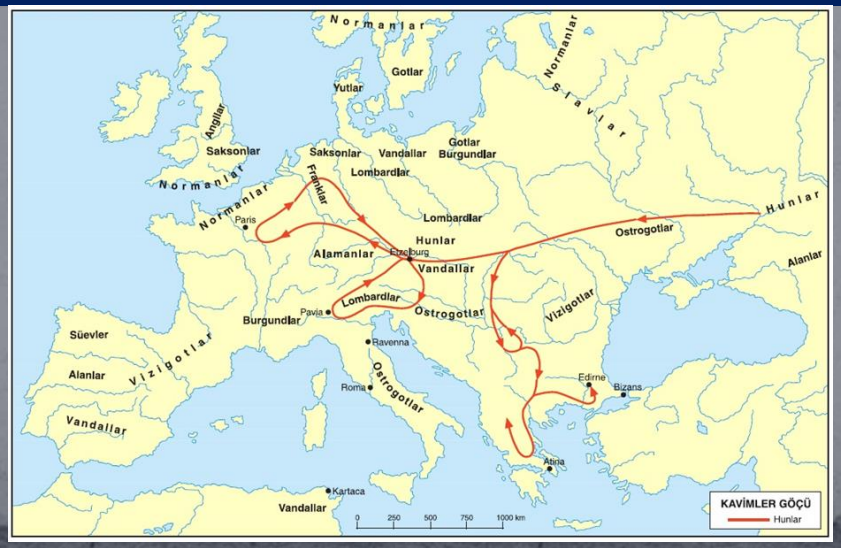
- Romalı Filozof Seneca (Seneka) dönemin göçlerini şu şekilde anlatmıştır: "İnsanlar bilinmez, geçit vermez topraklar üzerinde kararsız bir şekilde yol alıyorlardı. Çocuklarını, eşlerini ve yaşlı anne babalarını yanlarına almışlardı. Bazıları yolunu şaşırmış hâlde uzun süre dolanıp durduktan sonra fazla düşünmeden, bitkin bir hâlde önlerine çıkan ilk yere yerleşiyorlardı; diğerleri yabancı topraklarda silah gücüyle kendi yasalarını işletiyorlardı.

- Avcılık, besicilik ve çiftçilikle geçinen Germen kavimleri, ilkel ekonomik koşullar ve nüfus artışı nedeniyle zor dönemler yaşamıştır. Germen kavimlerini harekete geçiren güç ise Asya'dan Avrupa'ya göç eden Hunlar olmuştur . Romalı Filozof Seneca (Seneka) dönemin göçlerini şu şekilde anlatmıştır: "İnsanlar bilinmez, geçit vermez topraklar üzerinde kararsız bir şekilde yol alıyorlardı. Çocuklarını, eşlerini ve yaşlı anne babalarını yanlarına almışlardı. Bazıları yolunu şaşırmış hâlde uzun süre dolanıp durduktan sonra fazla düşünmeden, bitkin bir hâlde önlerine çıkan ilk yere yerleşiyorlardı; diğerleri yabancı topraklarda silah gücüyle kendi yasalarını işletiyorlardı.

- Bazı kabileler bu bilinmez yolculukta deniz tarafından yutuluyor, bazıları her şeyleri nerede tükenirse orada kalıyorlardı. Hepsinin yeni bir vatan arama sebepleri de aynı değildi. Bir kısmı topraklarını gasp edip yurtlarını yakıp yıkan düşmanlardan bir kısmı iç siyasi kavgalardan kaçıyordu. Bir grup artan nüfus ve yetersiz kaynaklardan, başka bir grup da veba, sık yaşanan depremler ile kıraç ve verimsiz topraklardan ötürü göçüyordu. Bazılarını ise güzel ve bereketli olduğunu duydukları topraklar cezbediyordu. Farklı sebeplerden ötürü insanlar vatanlarını terk ediyorlardı. Çünkü doğdukları yerde kalmak söz konusu değildi."

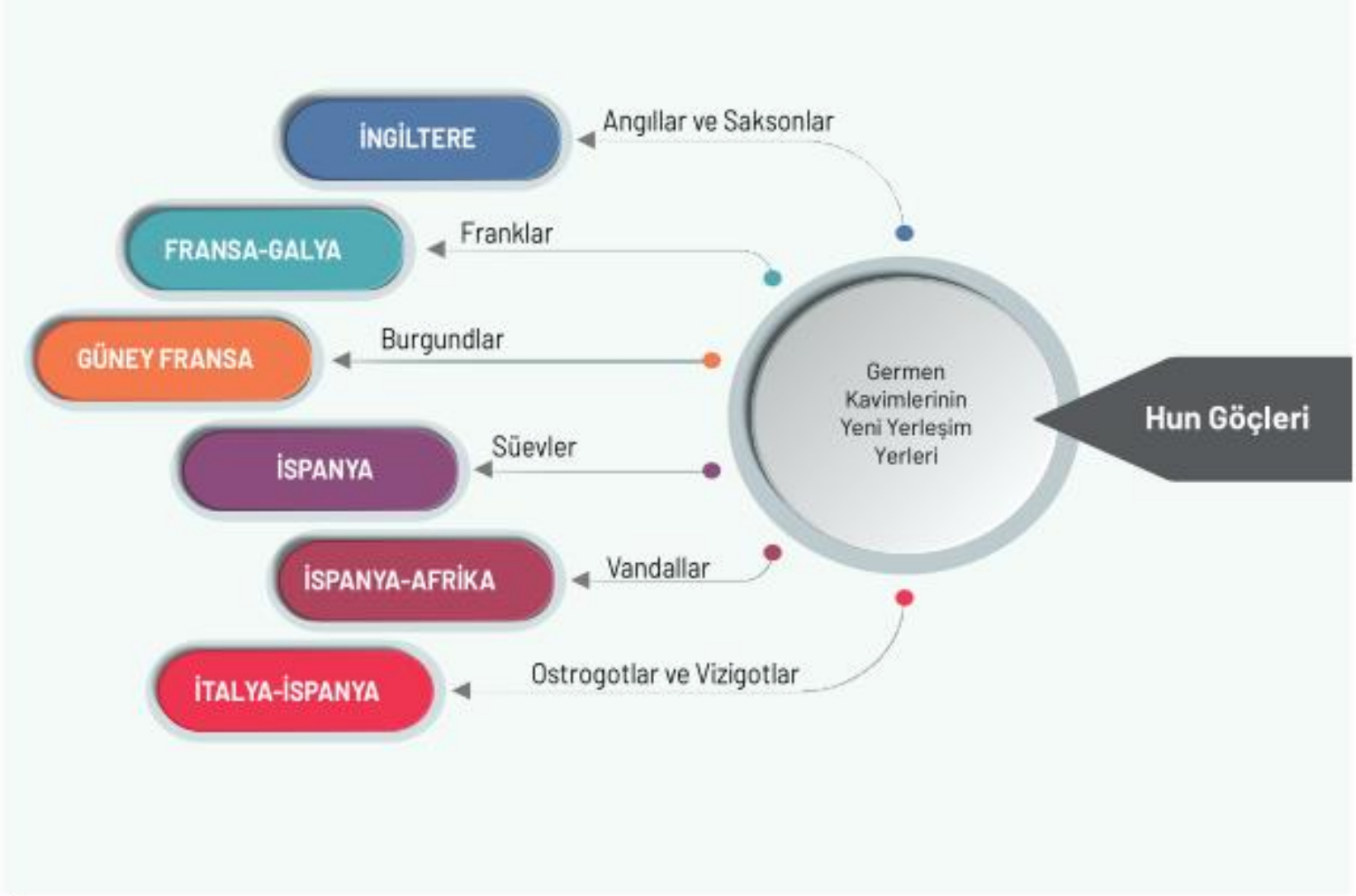

Kavimler Göçü'nün başladığı dönemde Roma İmparatorluğu'yla etkileşim içinde bulunan Germen kabileleri, içe kapalı kabile sisteminden uzaklaşarak devletleşmeye başlamıştır. Bu değişim sırasında Germen kabilelerindeki şeflik kurumu, yerini bir tür krallığa bırakmış ve kralın otoritesi artmıştır. Nitekim kral, eski dönemlerde olduğu gibi yetkileri kabilenin ileri gelenlerinden oluşan bir meclis tarafından sınırlandırılmış idari bir memur olmaktan çıkarılmıştır.

Sonuçta idari sistem, hür insanların dâhil olmadığı, hanedanların ve aristokrat sınıfının önem kazandığı bir hâle gelmiştir. Romalılarda görülen cumhuriyet ve imparatorluk dönemi yapılarından farklı, bir nevi küçük krallık yapısına dönüşmeye başlamıştır. 550 yılına gelindiğinde Roma İmparatorluğu yıkılmış, onun yerine çok sayıda küçük Germen Krallığı kurulmuştur. Roma Dönemi'nden kalan inanç sistemleri ve devlet uygulamaları kullanımda kalırken bu sistemler daha sonra Avrupa'da kurulan devletleri şekillendirmiştir.

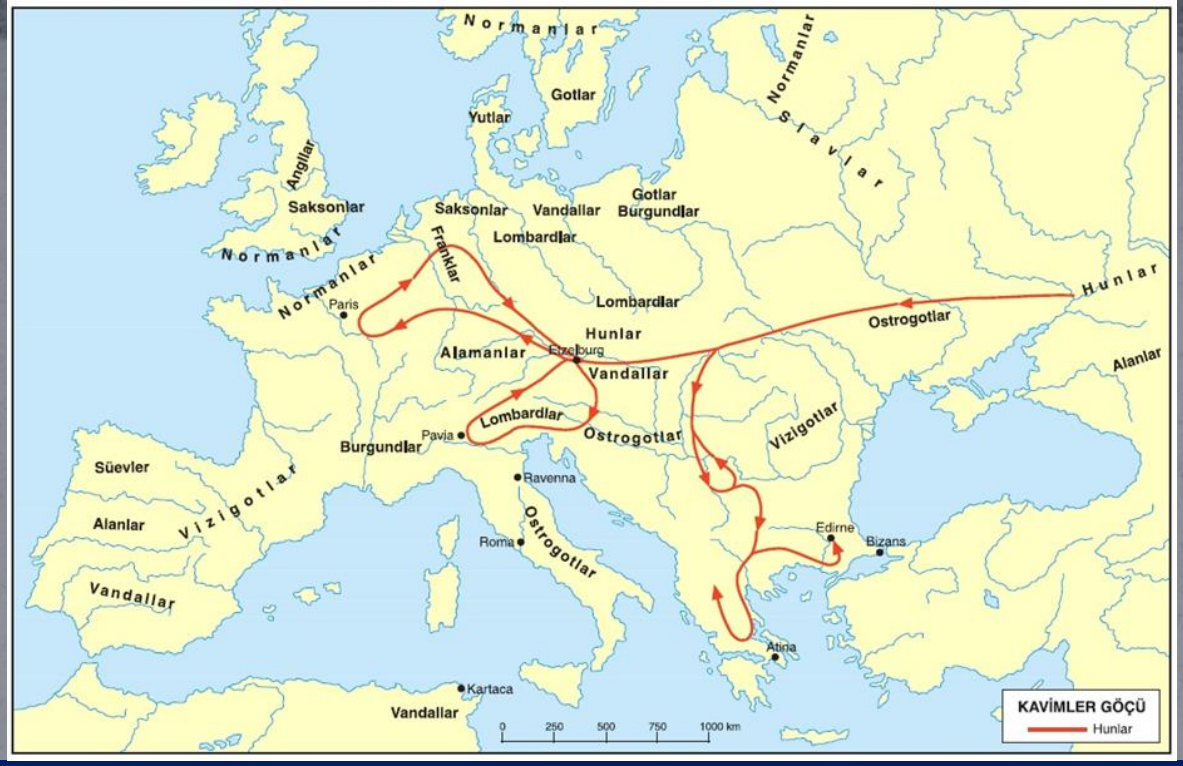
Bilgi Görseli 3.3: Germen kavimlerinin yeni yerleşim yerleri

www.tariheglencesi.com

- Kavimler Göçü başladığı sırada Roma İmparatorluğu, ülke içinde sürekli yaşanan dinî mücadelelerle uğraşmaktadır. Bunun yanında sık sık yaşanan iç karışıklıklar, ayaklanmalar ve Sâsânîlerle yapılan savaşlar Roma ordusunun gücünü zayıflatmıştır. İmparatorluğun bu sorunları halletmek için yaptığı askerî harcamalar, ekonomik alanda sıkıntılara neden olmuş ve bu da halka ağır vergiler olarak yansımıştır.

www.tariheglencesi.com

- Kavimler Göçü'nün başlamasıyla Germen halklarını imparatorluk topraklarından çıkarmayı başaramayan Romalılar, MS 382'den itibaren Germen kabileleri ile anlaşmalar yapmıştır. Germen halkları başlangıçta imparatorluğa bağlı olsalar da zamanla bağımsız derebeylikler hâline gelmiştir. İç karışıklıkların bitmediği Roma İmparatorluğu MS 395 tarihinde Doğu Roma ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

www.tariheglencesi.com

Batı Roma, ilk olarak kendi egemenliği altındaki Vandallar ile Süevler tarafından istila edilmiş daha sonra da MS 451-452 yıllarında Hun saldırılarına maruz kalmıştır. Topraklarının büyük kısmını kaybeden Batı Roma İmparatorluğu'nun son topraklarını da Turcilingi kavminin reisi Odovacar (Odovakar) ele geçirmiştir. Böylece Batı Roma İmparatorluğu 476 yılında yıkılarak tarih sayfalarındaki yerini almıştır.

Görsel 3.2: 1836'da Thomas Cole (Tamış Kol) tarafından resmedilen "İmparatorluğun Seyri, Yıkım" adlı tablo, Tarih Derneği Müzesi, New York

Vandallar, Roma'ya girdiklerinde şehri yağmalamış, anıtları parçalamış ve hapishanelerdeki binlerce mahkûmu serbest bırakarak büyük bir kargaşaya neden olmuştur. Günümüzde kullanılan ve "eski kültür ve sanat anıtlarını yakıp yıkma düşünce ve davranışı" anlamına gelen Vandalizm kelimesinin kökeni bu olaya dayanmaktadır.

- Roma İmparatorluğu yıkıldıktan sonra Orta Çağ Avrupası'nda ortaya çıkan iktidar boşluğu, küçük barbar krallıklar ve feodal beylikler tarafından doldurulmuştur. Kavimler Göçü sonrasında sosyal bir dönüşüm yaşanmış, Romalılar ve Germenler karışıp kaynaşmıştır. "Orta Çağ'ın Karanlık Dönemi" adı verilen yeni süreçte, Avrupa'daki idari üstünlüğü Germenler ele geçirmiş ve Romalılar ise kültürel üstünlüklerini korumaya devam etmiştir. Köklü bir devlet geleneğine sahip olmayan Germenlerin kurdukları krallıklar Avrupa'daki siyasi, ekonomik ve sosyal yapıyı etkilemiştir. Bu dönemde Orta Çağ Avrupası'na damga vuran ve kıtanın siyasi yapısını şekillendiren **feodalizm anlayışı** ortaya çıkmıştır.

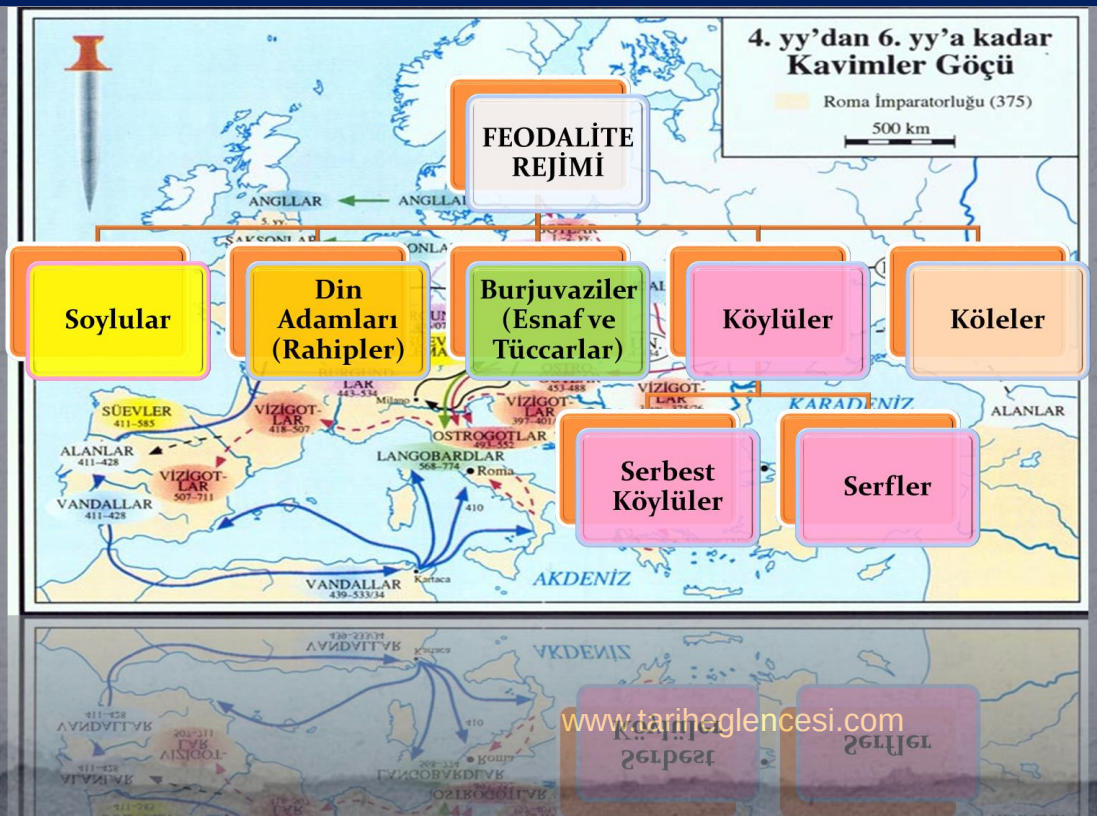

FEODALİTE REJİMİ

- Soylular
- Din Adamları (Rahipler)
- Burjuvaziler (Esnaf ve Tüccarlar)
- Köylüler
  - Serbest Köylüler
  - Serfler
- Köleler

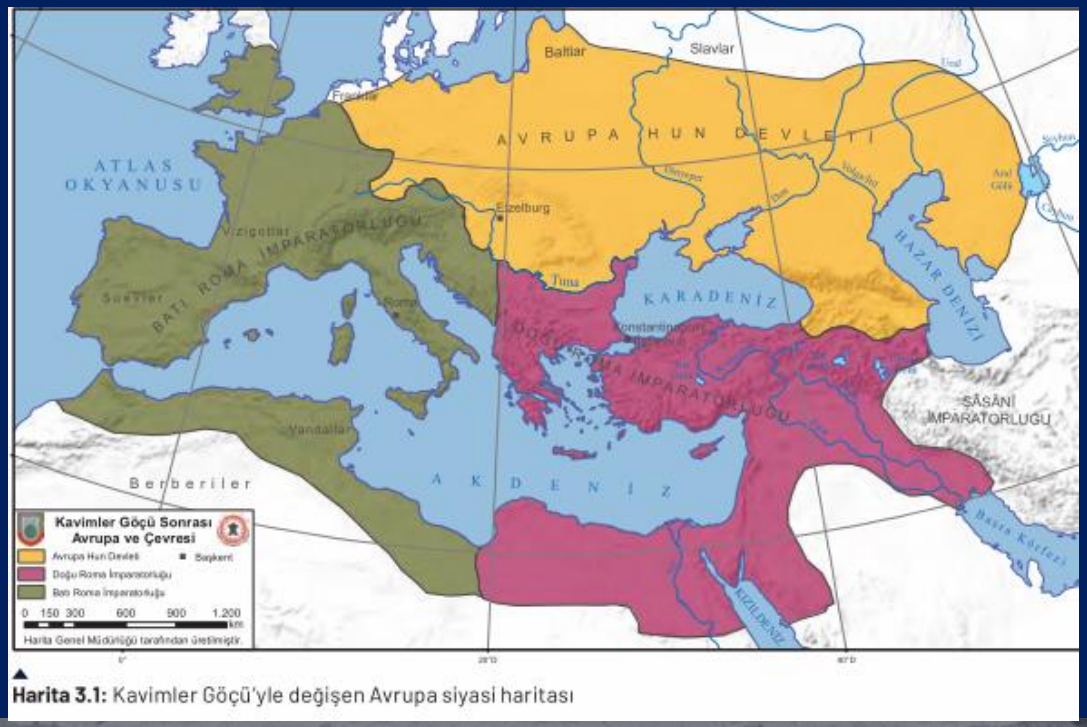
www.tariheglencesi.com

- Germen kabileler Roma eyaletlerine akın ederek klasik şehirciliği sona erdirmiş ve Avrupa'da yeni kırsal yerleşim türleri görülmeye başlanmıştır. Avrupa'daki bu dönüşümü Batılı tarihçilerin bir kısmı felaket, bir medeniyetin yok olması ve Avrupa'yı bin yıl geriye götüren "Karanlık Çağ'ın başlangıcı" olarak görmüştür. Bir kısım tarihçi ise Roma-Germen etkileşimini "yorgun, bitkin ve yozlaşmış Akdeniz medeniyetinin savaşçı, kuzeyli bir medeniyetle değiştirilmesi" şeklinde nitelendirmiştir. Bu dönemde halkın büyük bir bölümü dış dünyaya karşı korku, şüphe ve çekinme duygusu içinde yaşamını sürdürmüştür. Sanat, eğitim, ticaret, üretim ve iş bölümü en az seviyeye inmiştir. Nüfusun az olması ve üretimin yeterli gelmemesi yoksulluğun aşırı bir şekilde yükselmesine sebep olmuştur. Bu toplumsal yapı içerisinde yalnız iki sınıf, **soylular ve ruhbanlar** maddi ve manevi yönleriyle durumlarını korumuşlardır. Değerler sisteminin çökmesiyle kuvvete ve inançlara dayanan bir toplum oluşmuş, paralı askerlik ve şövalyelik saygı gören meslekler hâline gelmiştir.

www.tariheglencesi.com

- MS IV. yüzyılın sonunda Avrupa'ya gelmeye başlayan Hunlar, Türkistan'dan batıya göç eden ilk Türk kavmi olmuştur. Hun göçlerini daha sonra diğer Türk topluluklarının hareketleri izlemiştir. Bölgede hâkim oldukları dönem boyunca önemli gelişmelere öncülük eden Hunlar, ilk önce Batı Asya'nın Türkleşmesini sağlamıştır. Avrupa'nın o dönemki düzenini altüst eden Hunlar, Büyük Kavimler Göçü'nü başlatmış, Germen kavimlerini bir daha birleşmemek üzere dağıtmış ve en önemlisi Roma İmparatorluğu'nu temelinden sarsmıştır.

Harita 3.1: Kavimler Göçü'yle değişen Avrupa siyasi haritası

- MS 375 yılında Balamir önderliğinde batıya göç eden Hunlar, askerî güç ve tekniklerinin de etkisiyle ciddi bir yenilgi almadan pek çok yeri ele geçirmiş ve önemli başarılar elde etmiştir.

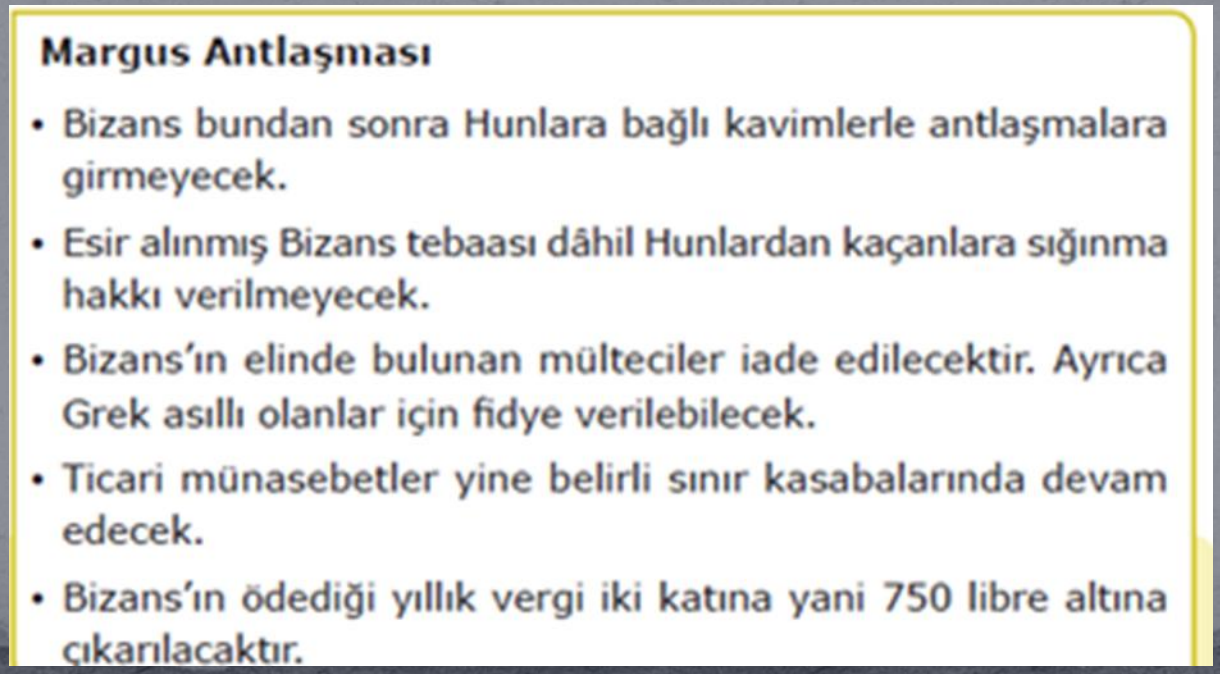
- Macaristan ovalarına yerleşen Hunlar, kısa zamanda Orta Avrupa'daki Germen kavimlerini egemenlikleri altına alarak V. yüzyıl başlarında Kafkaslardan Elbe Irmağı'na kadar uzanan geniş topraklar üzerinde Avrupa Hun İmparatorluğu'nu kurmuştur. Balamir'den sonra hükümdar olan Uldız, Hun dış politikasının ana hatlarını belirlemiştir. **Buna göre** Doğu Roma İmparatorluğu baskı altında tutulacak, Batı Roma İmparatorluğu'yla dostluk kurulacaktır.

- Batı Roma topraklarına saldırarak huzursuzluk çıkaran kavimler her iki devletin de düşmanı olduğu için Hunlar, Batı Roma'yla iyi ilişkiler kurmayı amaçlamıştır. 422 yılında hükümdar olan Rua, Doğu Roma entrikalarını etkisiz hâle getirmek için Balkan Seferi'ne çıkmış ve Doğu Roma'yı vergiye bağlamıştır.

- Rua'dan sonra hükümdar olan Attila, devlete en parlak dönemini yaşatmıştır. Attila, önce Balkan Seferi'ne çıkarak Doğu Roma'yı vergiye bağlamış daha sonra da Galya Seferi'ni düzenleyerek Batı Roma'nın başkenti Roma'yı kuşatmıştır. Bu kuşatmadan sonra Papa liderliğindeki bir heyeti Attila'ya gönderen Romalılar, ondan Roma'ya dokunmamasını istemişlerdir. Papa'nın isteğini kabul eden Attila böylece Batı Roma İmparatorluğu'na üstünlük sağlamıştır.

Margus Antlaşması

- Bizans bundan sonra Hunlara bağlı kavimlerle antlaşmalara girmeyecek.
- Esir alınmış Bizans tebaası dâhil Hunlardan kaçanlara sığınma hakkı verilmeyecek.
- Bizans'ın elinde bulunan mülteciler iade edilecektir. Ayrıca Grek asıllı olanlar için fidye verilebilecek.
- Ticari münasebetler yine belirli sınır kasabalarında devam edecek.
- Bizans'ın ödediği yıllık vergi iki katına yani 750 libre altına çıkarılacaktır.

- Galya Seferi dönüşünde vefat eden Attila'nın yerine sırasıyla oğulları İlek, Dengizik ve İrnek geçmiştir. Bu dönemde Avrupa'da tutunamayacağını anlayan Hunlar, İrnek Dönemi'nde Karadeniz'in kuzeyine çekilmiştir.

- Kavimler Göçü nasıl ki Avrupalıları birçok açıdan etkilemişse benzer etkiler Türkistan'da yaşayan Türk topluluklarında da görülmüştür. En eski ve köklü kavimlerden biri olan Türkler; dört bin yıllık tarihleri boyunca ana yurtları dışında Kafkaslar ve Karadeniz'in kuzeyinde, Asya ülkelerinde, Doğu ve Orta Avrupa'da, Balkanlarda hatta Macaristan ovalarına kadar uzanan geniş bir coğrafyada yaşamışlardır.

- Türk topluluklarının yaylak ve kışlak hayatı üzerine kurulu bir sistemleri vardı. Bu sistemde her boy, ekonomisinin temel dayanağı olan hayvanlarıyla birlikte yaşadığı belirli bir alana sahiptir. Yaşanan göçlerde Türkler; yaylak ve kışlak arasında yer değiştirmemiş, çeşitli nedenlerle yaşadıkları bölgeyi kitleler hâlinde terk ederek başka bölgelere gitmişlerdir. Bu göçler çok önemli tarihî sonuçlar doğurmuştur. Ana yurtları dışında da etkin olan Türkler; bütün Asya ülkelerinde, Doğu ve Orta Avrupa'da, Balkanlarda eski çağlardan yeni çağlara kadar irili ufaklı devletler kurup hâkimiyetlerini sürdürmüşlerdir.

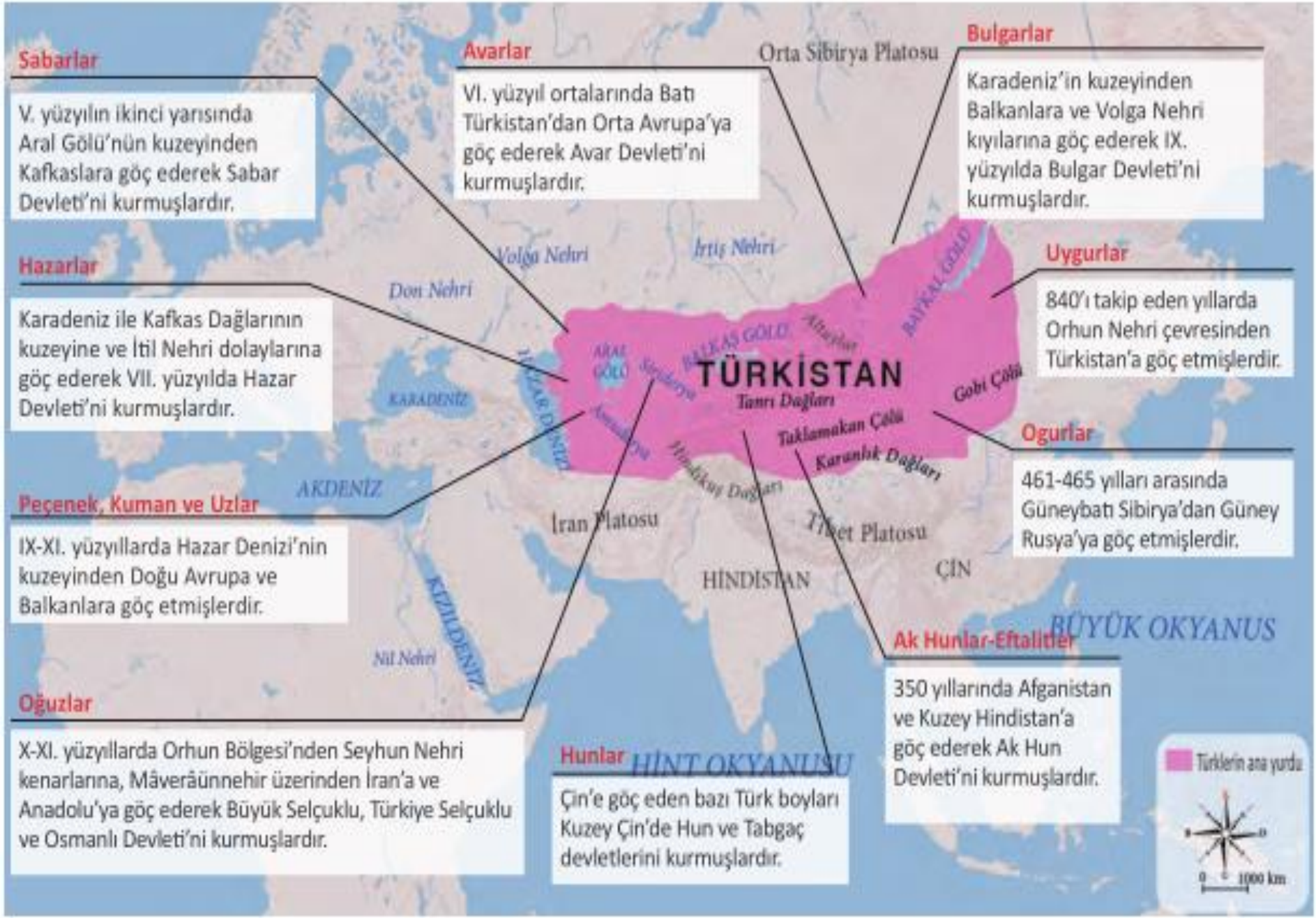

Görsel 3.3: Türk topluluklarının yaşadığı Türkistan'ın bozkır coğrafyası, konargöçer yaşam tarzının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu coğrafyanın zorlu koşulları; atlı, yarı göçebe bir yaşam tarzı oluşturmuş, çabuk organize olabilen teşkilatçı ve savaşçı bir toplum yapısı inşa etmiştir.

Kim Evgeniy (Kim Yivgeny) tarafından resmedilen yağlı boya tablo.

- Bir milletin hem millî hem de evrensel bir nizam kurmuş olması; o milletin kendine has sosyal, siyasi, idari ve askerî müesseselere sahip olduğunu gösterir. Ancak Türklerin tarih boyunca yaptığı göçler, Türk tarihinin belirli zaman kesitlerinde veya bir bütün hâlinde incelenmesini zorlaştırmaktadır. Belli bir coğrafi çevre içinde yaşam sürdüren bazı milletlerin aksine Türkler, yüzyıllar boyunca yeni yurtlar ve iklimler ararken dünyanın farklı bölgelerinde izler bırakmıştır.

▲

Bilgi Görseli 3.4: Türk topluluklarının göçleri

tariheglencesi

Kanalıma abone olup, destek olabilirsiniz.